

ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Серед особливостей зовнішньої політики України слід насамперед виділити вшлому мирний для України процес дезинтеграції колишнього Радянського Союзу та прагнення молодод держави з часу виникнення набути статусу безядерної та позаблокової. Після референдуму 1 грудня 1991 р. в міжнародній політичній думці активно поширювалася точка зору, згідно з якою, наша держава отримала дипломатичне визнання в обмін на обіцянку стати безядерною країною. Звісно, за умов, коли на території України розміщувався третій за розмірами ракетно-ядерний потенціал у світі, посилена увага міжнародної громадськості до так званого «управління ядерного питання» цілком зрозуміла. Менш очевидною, однак, є та наполегливість, з якою дехто й досі продовжує культивувати подібні поверхові й далекі від істини положення. Перед Україною стояло непросте завдання, але вона з ним справилася, ще влітку 1990 р. урочисто проголосивши свій намір стати безядерною державою, а згодом, у 1994 р. приславшись до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

Цим важким і винятково важливим рішенням ми зробили безпрецедентний крок заради зміцнення загальної міжнародної безпеки. І щоб належно оцінити цей крок, з'ясувати його мотиви, а отже й розвіяти численні міфи й хибні тлумачення, що його супроводжують, треба знати особливості українського менталітету, наші цінності, нашу багатовікову культурно-історичну традицію, включаючи й традицію дипломатичних зносин.

Сьогодні надзвичайно важливо домагатися розуміння світовою громадськістю того, що послідовність, узгодженість і цілеспрямованість стратегічного курсу нашої зовнішньої політики зумовлена цими лавними традиціями і самобутньою, виробленою упродовж віків системою цінностей українського народу, які визначають природне місце нашої країни як повноправного учасника європейської спільноти, а не міркуваннями мізливої політичної кон'юнктури. Якою б не була політична ситуація на континенті, майбутнє європейського устрою тепер немислиме без України. На ґрунтовне наукове дослідження і популяризацію традицій і цінностей, що сьогодні лежать в основі зовнішньої політики нашої держави, мають бути спрямовані значні зусилля Дипломатичної академії, що готує кадри дипломатів.

Сторонні спостерігачі дедалі частіше відзначають послідовність та інтенсивність, з якимү наша держава здійснює свою зовнішню політику. Швидко позбувшись ідеологічних стереотипів, Україна зуміла визначити свої зовнішньополітичні орієнтири на основі прагматизму і виваженого ставлення до сучасних реалій. Ці головні засади, державні пріоритети та завдання чітко сформульовано в таких основоположних для нашої держави документах, як

Декларація про державний суверенітет України, «Основні напрямки зовнішньої політики України» і, нарешті, Конституція України. Як зазначає ст. 18 Основного Закону: «Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визначеними принципами і нормами міжнародного права».

За короткий час Україна стала доволі ваговою у зовнішньополітичному плані державою, до слова якої прислухаються, бо воно не розходиться з ділом. Яскравим свідченням успіху України у розв'язанні своїх зовнішніх проблем є те, що вона стала членом ОБСЄ і Ради Європи, приєдналася до центральноєвропейської ініціативи, підписала програму «Братерство заради миру» і вивела відносини з НАТО на рівень «поглибленого і розширеного» співробітництва, здобула визнання з боку Європейського Союзу як країна з перехідною економікою. Україна приєдналася до угод, що знаменували фактичне прийняття її до авторитетного кола держав з потужним потенціалом у сфері нових технологій.

Одне з найголовніших завдань, що стоїть на порядку денному – задіяння усіх можливих зовнішніх чинників для виведення України з кризової економічної ситуації та реалізації ринково орієнтованої програми соціально-економічних реформ. Така економічна орієнтація зовнішньої діяльності зумовлена насамперед розумінням того, що майбутня доля України, її національна безпека значною мірою залежить від успіху економічних реформ. Крім того, лише стабільна й економічно потужна Україна здатна успішно виконувати ту роль у розбудові нової структури європейської безпеки, яка визначається її геополітичним становищем, а саме: з'єднувати Схід і Захід, Південь і Північ Європи. Втілюючи в життя свій стратегічний курс за інтеграцією в європейські та євро-атлантичні структури за одночасного взаємовигідного рівноправного співробітництва з країнами-членами СНД та Російською Федерацією, Україна може значною мірою послабити загрозу виникнення в Європі нового блокового протистояння, і відтак сприяти стабілізації ситуації на континенті й у світі в цілому.

З огляду на це, пріоритетними для нашої держави уряд України вважає досягнення успіхів на таких стратегічних напрямках зовнішньої діяльності, як інтеграція в європейські структури та поглиблення співробітництва співробітництво з розвинутими країнами світу («сімка», країни Західної Європи), з Російською Федерацією та ін. країнами Центрально-Східної Європи, з країнами Латинської Америки, Близького та Середнього Сходу, Африки та Азіатсько-Тихоокеанського регіону, діяльність у міжнародних організаціях.

На кожному з цих напрямків зроблено вже чимало. Проте час висуває нові й нові завдання і проблеми, що потребують невідкладного вирішення. Так, по «західному» напрямку сьогодні необхідно передусім зосередити зусилля по:

- ♦ розробці проекту державної концепції розвитку відносин з Європейським Союзом;

- ♦ проведення лінії на посилення ролі та ефективності єдиної європейської універсальної організації ОБСЄ в її політичному, військовому, людському, економічному та інших вимірах з метою забезпечення стабільності та безпеки України;
- ♦ продовження переговорного процесу з керівництвом НАТО та країнами-членами НАТО і Радою Північноатлантичного співробітництва, спрямованого на поглиблення відносин між Україною і НАТО;
- ♦ продовження роботи щодо набуття Україною статусу асоційованого партнера Західноєвропейського Союзу².

Питання нерозміщення ядерної зброї на території держав Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) є надзвичайно актуальним як для забезпечення національних інтересів України, так і з точки зору регіональної безпеки та стабільності в Європі, зокрема в контексті розширення НАТО, а тому постійно перебуває в центрі уваги та роботи української дипломатії.

Крім того, ми виходимо з факту виконання наших міжнародних зобов'язань – а саме, набуття статусу безядерної держави. Ми підкреслювали, яким непростим було це рішення як у психологічному, фінансовому і соціальному плані, так і з точки зору забезпечення національної безпеки. Однак, Україна все ж таки пішла на цей крок, усвідомлюючи, що розповсюдження ядерної зброї є одним з найнебезпечніших джерел ризику для миру та стабільності на Європейському континенті.

З часу здобуття Україною суверенітету і незалежності Міністерством закордонних справ було проведено значну активну роботу, на рівні НАТО та міністрів закордонних справ країн-членів Альянсу, Центрально-Східної Європи та Балтії, а також під час переговорів і бесід з представниками цих держав.

Подібні пропозиції щодо безядерності ЦСЄ були висунуті з боку Білорусії та Росії. При цьому, якщо ініціатива України під час роботи знайшла певне розуміння і симпатію, аналогічно ініціатива з боку Білорусії – держави, яка на той час оголосила про намір заблокувати виконання своїх міжнародних зобов'язань у сфері ядерного роззброєння – викликала певний опір. Сильні підозри та повне несприяття впливала також ініціатива Росії, яка зробила ідею безядерності ЦСЄ частиною своєї стратегії, спрямованої проти розширення НАТО.

Таким чином, враховуючи викладене, а також беручи до уваги останні рішення НАТО щодо нерозміщення ядерної зброї на територіях нових членів Альянсу, сьогодні вже можна з певністю говорити про успіх української дипломатії по цьому напрямку. Ми ставили перед собою реальну мету і її досягли. Сьогодні НАТО не планує розташувати ядерну зброю біля кордонів нашої держави. Україна привітала цю заяву, спрямовану на істотне зменшення стратегічного ядерного протистояння з Росією. Ми вважаємо ці кроки важливим фактором, який сприятиме розбудові нової стабільної і безпечної Європи. З цієї платформи можемо в майбутньому планувати подальші кроки, що зрештою й приведуть оточуючий Україну регіон до безядерності³.

Підписання угоди про співробітництво між нашою Дипломатичною академією і Дипломатичною академією Росії, що відбулось у Києві 6 грудня 1996 р. має теж важливе міжнародне значення. За цю угодою - спільна зацікавленість наших дипломатів і наших країн у співпраці, яка прокладає собі шлях через амбіції та егоїстичні розрахунки окремих політичних сил. Треба співпрацювати і укладати угоди скрізь, де тільки можна.

На особливу увагу заслуговує і наше співробітництво з країнами СНД. Вони є не лише важливими торговельними партнерами України, але й елементами так званого пострадянського простору, де у нас є значні культурні, гуманітарні та ін. інтереси. Тому ми виступаємо за поглиблене співробітництво на засадах рівноправності та взаємовигоди, що було б в інтересах кожного. Основні зовнішні зусилля на цьому напрямі будуть спрямовані на забезпечення позицій українських виробників на ринках країн-членів СНД, підтримання тісних зв'язків у гуманітарній, культурній та інших галузях, турбота про своїх зарубіжних українців.

Цілеспрямоване поглиблення політичного, економічного, науково-технічного та культурного співробітництва, а також широке використання можливостей, що надає Україні членство в таких регіональних структурах і організаціях, як Центральноєвропейська ініціатива, Чорноморське економічне співробітництво, транскордонне співробітництво в рамках асоціації «Карпатський Єврорегіон» і «Єврорегіон Буг», - ось деякі з найважливіших аспектів зовнішньополітичної діяльності України у налагодженні співробітництва з країнами Центральної і Східної Європи. Це співробітництво важливе для України не лише з огляду на безпосереднє сусідство, що впливає на безпеку, територіальну цілісність та інтенсивність економічних зв'язків, але й у плані використання досвід країн цього регіону в реформуванні народного господарства, старої системи, гуманітарно-демократичної трансформації суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Політика і час - 1997 - № 1 - с. 3-14
- 2 Політика і час - 1996 - № 1 - с. 11
- 3 Урядовий кур'єр - 1995 - 22 серпня - с. 4
- 4 Україна молода - 1995 - 29 вересня - с. 5